

LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Karol WOJTYLA

Superanul Pontif, Papa Ioan Paul al II-lea, născut în mai 1920 în localitatea Wadowice din sudul Poloniei, a reușit să se impună în istoria acestui sfârșit de secol și mileniu drept miracolul pe care l-a dat lumii Răsăritul, aceste martire țări ale Estului. Fiu al fărți Sale și al credincioșilor de pretutindeni, acest prim Papă din Est poartă în Sine charisma și chemarea lăuntrică de-a orîndui mai drept societatea umană care se află de mai multă vreme în puternică derioă. Prin tot ce a întreprins din fragedă tinerețe s-a remarcat dorința fierbinte de a călăuzi lumea pe calea înțelegerii, a iubirii și a Credinței.

Urmărindu-i mai bine de un deceniu predicile rostite în mai toate limbile pămîntului, căci Superanul Pontif este și un mare poliglot, ascultîndu-l și văzîndu-l în numeroase ipostate, pe cele mai îndepărtate și diverse meleaguri, în întîlnirile cu credincioșii de pe toate continentele, am desprins un suflu nou, îndemnuri proaspete și generoase adresate nu numai mulțimilor de entuziaști care participau dar și întregii umanității.

„Suflet din sufletul neamului său, tinărul poet Karol Wojtyła a îndurat alături de milioane de polonezi urmările crunte ale unor regimuri totalitare, a trăit și a văzut holocaustul prin care a trecut țara sa și multe alte națiuni. În timpul războiului, student fiind, a fost deportat la muncă forțată, într-o carieră de piatră. A făcut studii de filologie și actorie, consacrindu-se apoi teologiei și eticii și a funcționat ca profesor la Universitatea Catolică din Lublin.

PROFILELE CIRENEULUI

Și au silit pe un trecător, care venea din țarină, pe Simon Cireneul, tatăl lui Alexandru și al lui Ruf, ca să ducă crucea lui.

MARCU 15, 21

PARTEA I-a ÎNAINTE DE A ÎNCEPE SĂ DISCERN DIFERITE PROFILURI

1. Unul e profilul printre copaci și altul printre coloane. Altfel arată chipul încrustat în dalta caldarîmului umed și altul e chipul omului din ușa casei sale. Cu totul altfel e profilul învingătorului: un semi-zeu elen.

Chipul pe care cel mai bine l-am cunoscut este al cireneului. Totdeauna lângă un alt om acesta se distinge cu umerii lui căzuți pentru a se frînge tocmai în locul în care Omul acela este El-insuși om fiind cel mai puțin dezarmat — (dezarmat ar fi fost atunci cînd ceea ce în El și din El nici o vertical nu s-ar fi creat, și-ar fi cedat). Despre acest profil și despre omul acela neîncetat viața-mi vorbește. (Profilul devine atunci relief).

2. Tălpile caută prin iarbă — este pămîntul. Insectele străpung verdețea și soarele leagănă piralele. Tălpile tocesc caldarîmurile și caldarîmul tocește talpa.

Nici un patos. În gloată ideea nu se exprimă. Ia gîndul — dacă poți — ia gîndul, înrădăcinează-l în degetele meșterilor sau în degetele femeilor care bat la mașină opt ore pe zi literele negre atrîndu-le de pleoapele roșii. Ia gîndul și răpune omul sau permite i să o ia de la început ori altfel: El doar să te ajute iar Tu, condu-l.

3. De ce nu-i așa? Magdaleno, Simioane din Cirena? Ți-amîntești de pasul pe care îl faci neîncetat?

Michel FOUCAULT

Panopticon

Iată, conform unui regulament de la sfîrșitul secolului XVII,¹ măsurile ce trebuiau luate atunci cînd într-un oraș izbucnea ciuma:

Mai întîi, o strictă compartimentare spațială: închiderea, bineînțeles, a orașului și a „zonei suburbane”, interdicția de a ieși sub pedeapsa cu moartea, stîrpirea tuturor animalelor vagabonde; parcelarea orașului în cartiere dispunerea cetățenilor mai promptă și autoritatea unui intendent. Fiecare stradă este dată în seama unui sindic; acesta o supraveghează; dacă își părăsește postul, îl așteaptă pedeapsa cu moartea. În ziua fixată, se poruncește fiecăruia să se închidă în casa lui: ieșirea se pedepsește cu moartea. Sindicul vine el însuși să încuie, din exterior, ușa fiecărei case; cheia o duce intendentului de cartier; acesta o păstrează pînă la sfîrșitul carantinei. Fiecare familie își va fi făcut provizii; pentru vin însă și pentru piine, vor fi amenajate, între stradă și interiorul caselor, mici jgheaburi de lemn, permițînd să i se verse fiecăruia rația lui fără comunicare directă între furnizori și locuitori; pentru carne, pentru pește și zarzavaturi, se folosesc scripete și coșuri. Dacă trebuie numai-decît să se iasă din case, ieșirea se va face pe rînd, și evitîndu-se orice întîlnire. Nu circula decît intendenții, sindicii, soldații din pază și deasemenea, între casele contaminate, de la un cadavru la altul, „corbii”, — care puțin importă dacă și riscă pielea: sunt „oameni de joasă condiție care duc bolnavii, îngroapă morții, curăță și fac tot felul de corvezi”. Un spațiu decupat, imobil, încremenit. Fiecăruia i se fixează locul lui. Iar dacă-l părăsește, o face cu risul vieții, — contaminare ori pedeapsă.

Se fac inspecții fără încetare. Peste tot priviri vigilente: „Un considerabil corp de miliție, comandat de ofițeri capabili și de oameni de ispravă”, corpuri de pază la porți, la primărie și în toate cartierele mai promptă și autotritatea magistraților mai absolută, „precum și pentru a preîntîmpina orice dezordine, hoție și jaf”. La porți, posturi de supraveghere; la capătul fiecărei străzi, santinele. În fiecare zi, intendentul vizitează cartierul pe care-l are în seamă, se interesează dacă sindicii se achită de sarcinile lor, dacă locuitorii au plîngerii; ei „le supraveghează toate acțiunile”. Deasemenea, în fiecare zi, sindicul trece pe strada de care răspunde; se oprește în fața fiecărei case; îi soamează pe toți locuitorii să se arate la ferestre (cei care locuiesc în camerele dinspre curte vor avea repartizată cite o fereastră la stradă, și

numai ei se vor putea arăta acolo); îl strigă pe fiecare pe numele lui; se informează despre starea tuturor, unul cite unul — „în care privință locuitorii vor fi obligați să spună adevărul, cine nu o va face riscînd pedeapsa cu moartea”; dacă vreunul nu se arată la fereastră, sindicul trebuie să afle motivul: „în felul acesta el va afla lesne dacă sunt ascunși morți sau bolnavi.” Fiecare închis în cușca lui, fiecare la fereastră lui, răspunzînd la apel: arătîndu-se atunci cînd i se cere, — iată marea trecere în revistă a viilor și morților.

Această supraveghere se sprijină pe un sistem de înregistrare permanent: rapoarte ale sindicilor către intendenți, ale intendenților către magistrații municipali sau către primar. La începutul „ferecării”, se stabilesc, unul cite unul, rolul fiecăruia din locuitorii prezenți în oraș; se trec „numele, vîrsta, sexul, la toți fără excepție”; un exemplar pentru intendentul de cartier, al doilea pentru primărie, altul pentru sindic, după care acesta face apelul zilnic. Tot ce se observă în cursul vizitelor — morți, bolnavi, reclamații, nereguli — este notat, transmis intendenților și magistraților. Aceștia au cuvîntul hotărîtor în privința îngrijirilor medicale; ei au desemnat un medic responsabil; nici un alt practician nu poate da îngrijiri, nici un spîșer nu poate prepara medicamentele, nici un preot nu poate vizita un bolnav, fără să fi primit de la el un bileț scris, „pentru a împiedica ascunderea și tratarea bolnavilor fără știrea magistraților”. Raportul fiecăruia cu boala și cu moartea sa trece prin instanța puterii, prin înregistrarea lor de către aceasta, prin hotărîrile pe care le ia...

Acest spațiu închis, decupat, supravegheat din toate părțile, unde toți indivizii sunt inserați într-un loc fix, unde cele mai mici mișcări sunt controlate, unde toate evenimentele sunt înregistrate, unde o neîntreruptă scriptologie leagă centru de periferie, unde puterea se exercită totalitar, după o schemă ierarhică neîntreruptă, unde fiecare individ este în mod constant re-perat, examinat și distribuit între vii, bolnavi și morți — toate acestea constituie un model compact al dispozitivului disciplinar. La ciumă se răspunde prin ordine; funcția acesteia este de a nu permite haosul; acela al bolii care se transmite atunci cînd corpurile se amestecă; acela al răului care sporește atunci cînd frica și moartea șterg interdicțiile. Ordinea hotărăște fiecăruia locul său, trupul său, boala și moartea sa, fiecăruia ce i se cuvine, prin efectul unei puteri omniprezente și omnisciente care se subdivide singură în mod regulat și neîntrerupt, pînă la determinarea totală a individului, cu tot ce-l caracterizează, cu tot ce-i aparține, cu tot ce i se întîmplă. Contra ciumei care înseamnă amestecătură, haos, disciplina își impune puterea ei de analiză. A

4. Iarba se mișcă ca un val, leagăn al albinelor diafane. Plăcile înalte din piatră — în două le despică razele.

Urmează mai bine valul! Mergi după val și nu-ți răni tălpile de val ești îmbrățișat și nu simți că te-ai înecat.

5. Atunci va veni El și jugul său îl va muta pe umărul tău. Il vei simți, iar revenindu-ți vei tresări.

PARTEA A II-A

ÎNCEP ACUM SĂ DIFERENȚIEZ DIFERITE PROFILURI

1. MELANCOLICUL

Crucea n-am vrut s-o iau! De prea multă vreme durerea mă apăsa, și deodată m-am simțit prea slab, mintea o juvină mi-o apăsa și ca rugina fierul îl rodea.

Ah, cum să ieși din frămîntarea ascunsă să treci peste a durerii încercare!

Există o viață simplă și mare — adîncimea ei în mine nu se termină. Realitatea-i mai încîntătoare decît durerea. Echilibrează totul cu-un gest matur și sigur!

Să nu te-ntorci de-aitea ori ca să mergi și să porți ceas de ceas acea structură subtilă care în creier ușor se transformă în puroi oboșala fiind mai mult decît un chin.

Și poate cu El ar fi mai bine să fii decît tu însuși cu El ar fi mai bine să fii — Ca oroarea să fie în urmă lăsată de ajuns e numai o simplă faptă.

2. SCHIZOTIMUL

Există și clipe searbede, clipe fără de speranță, — putea-voi oare un gînd să pun mișcare, iar inima-mi puțină căldură va emana?

Nu, de tine nu mă-ndepărta, nu vreau să-ți pese de supărarea mea. De fapt mîhnirea știm că nu-i — există doar fărîmul pustiu.

Și cea mai mică greutate ce m-apasă o simt. Bat pasul pe loc și constat cum mișcarea devine mai statică.

Stînd pe loc așlă că nu stai. În liniște resorturi noi puterea-și adună găsindu-și calea, doar împreunate forțele irump. Și iarăși da iarăși — un tot și dintr-o dată în voi lasă-ți inima să bată Nu într-o clipă va trebui să se mistuie tot ce s-a strîns în vremuri de restriște.

3. NEVAZĂTORII

Cu bastoanele albe cînd în caldarîm bat, drum de care au nevoie nevăzătorii își fac. Și-i costă, Da îi costă fiecare pas.

În ochii stinși lumea e moartă lumea noastră-i atît de schimbată: nu din culori pentru ei e făcută ci din încercarea de-a cunoaște (contururi, linii sau sunete moarte). Vai, cît de greu întregul poate fi intruchipat, cînd doar o pîrtică știm din tot ce prin baston am aflat.

O, cît de mult fiecare din noi ar căra a omului povară, care fără baston alb cuprinde zarea!

Se poate oare cunoaște, C-ar fi dureri mai mari decît ale noastre? S-a convins oare cineva Că-n nevedere s-ar afla fericirea?

4. ACTORUL

Atîția oameni au crescut în jurul meu, prin mine și cu mine cumva. Am devenit mătca prin care curge torentul cu numele de om.

Cîtă vreme și eu sînt om oare gloata nu mă deformează? Fiecare din noi avem o meteahnă rămîn eu însumi așa cum sînt — oare cel care din mine s-a salvat se poate uita la el fără teamă?

5. COPIILA ÎNȘELATĂ ÎN DRAGOSTE

Cu o coloană de mercur măsori deseori suferința precum căldura din aer sau din corp — dar altfel ar trebui descoperită această mîrime... (prea mult te crezi a fi măsură tuturor lucrurilor)

De-ai reuși să-ți înțelegi greșala căci Cel care-i măsura a tot și a toate, nici el nu își găsește dragostea — vai, de-ai reuși să înțelegi asta.

Pentru ce-i făcută inima omului? Temperatura în univers și inima omului — și mercurul.

Prezentare și traducere de Nicolae MAREȘ

face să funcționeze pur teoretic drepturile și legile, juriștii se transpuneau imaginari în starea naturală; pentru a vedea funcționînd disciplina perfectă, guvernele visau la starea de ciumă. Pe fundalul schemelor disciplinare imaginea ciumei echivala cu toate tulburările și dezordinile; tot așa cum imaginea leprei, a contactului ce trebuie suprimat, stă la originea schemelor de excludere.

Schem diferite, deci, dar nu incompatibile. Puțin ci puțin, le vedem apropiindu-se una de alta; și este specific secolului XIX de a fi aplicat spațiului de excludere (al cărui locuitor simbolic era leprosul — iar cerșetorii, vagabonzii, nebunii și agresivii formau populația reală) tehnica puterii propriie parcelării disciplinare. A trata „leproșii” ca pe „ciumații”, a proiecta decupajele fine ale disciplinei în spațiul tulburat al reclusiunii, a-l trata după metodele repartitiei analitice a puterii, a individualiza exclusii și a se servi de procedurile de individualizare pentru a marca excluderile — toate acestea au fost practicate în mod regulat de către puterea disciplinară după începutul secolului XIX. Azilul psihiatric, penitenciarul, casa de corecție, stabilimentele de educație supravegheată, și pe de altă parte spitalele, în general toate instanțele controlului individual, funcționează conform unui dublu model: unul al despărțirii binare și al mărării (nebulă — sănătos, primejdios — inofensiv, normal — anormal); și altul al încadrării coercitive, al repartizării diferențiate (cine este; unde trebuie să fie, prin ce să fie caracterizat, cum să fie cunoscut; cum să fie exercitată asupra lui, în mod individual, o supraveghere constantă, etc.). Pe de o parte, se „ciumează” leproșii, — exclusiilor li se impune tactica disciplinei individualizatoare; iar pe de altă parte generalizarea controalelor disciplinare permite să fie marcat cel care este „ciumat”, făcînd să acționeze contra lui mecanismele dualiste ale excluderii. Separarea constantă a normalului de anormal, la care este supus fiecare individ, face să ajungă pînă la noi, aplicate la cu totul alte obiecte, marcajul binar al exilării leproșului; existența unui întreg ansamblu de tehnici și de instituții care își propun ca sarcină să măsoare, să controleze și să corecteze pe anormali, face să funcționeze dispozitivele disciplinare pe care le aducea teama de ciumă. Toate mecanismele puterii care, în zilele noastre, se dispun în jurul anormalului, pentru a-l marca și deasemenea pentru a-l modifica, produc aceste două forme din care, de departe, ele se trag.

Traducere de Emanoil MARCU
(Din volumul Surveiller et punir de Michel Foucault, pag. 197—201, Editions Gallimard)
*) Arhivele militare din Vincennes.

COLECTIVUL REDACȚIONAL:

Sergiu ADAM, (redactor șef), Lidia BLIDARIU, Iacob FLOREA
armen MIHALACHE-POPA, Stelian NANIĂNU (secretar general de redacție)

Tiparul: I. P. Bacău
Comanda 5 874/990

Editor: Inspectoratul pentru Cultură al Județului Bacău

16 PAGINI — 5 LEI. Manuscrisul returnat se publică în ordinea necesităților redactionale. Materiale nepublicate nu se restituie. Citorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA”, sector export-import presă P. O. BOX 12-201, telex 1 06 70, București.

Redacția și administrația: Bacău, str. Vasile Alecsandri nr. 7. Telefon: 931/1 24 97

Revista „Ateneu”
este tipărită pe hîrtie
fabricată la C.C.H.
„Letea”

